

Sørensen, Frode: *Det røde hjørne. I.P. Nielsen 1873-1952. Sprogforeningen og ArbejderArkivet, 2020, 303 sider.*

Efter Genforeningen 1920 sendte det danske Socialdemokrati den sjællandske parti- og fagforeningsfunktionær I.P. Nielsen til Sønderborg Amt som kandidat til Folketinget. Han slog sig ned i sommerhuset "Hytten" ved Dynt Strand og sikrede valgkredsen for sit parti frem til 1943. Selvom forfatteren Frode Sørensen er medlem af I.P. Nielsens fonden, lader han ikke det foreliggende værks formelle hovedperson løbe med hele rampelyset. Bogen er langt fra en biografi i traditionel forstand. I.P. Nielsens liv er snarere den kronologiske ramme for en større fortælling om Sønderborgs lokalhistorie og regionens historie set i et socialdemokratisk perspektiv. Værket er struktureret som 62 overskuelige essays. Enkelte handler om I.P. Nielsens liv, mens langt de fleste behandler forskellige aspekter af arbejderbevægelsen i Sønderborg og Sønderjylland, fra etableringen af Danmarks Socialdemokratiske Ungdom over de tyske arbejderforeninger til politiske flygtninge fra Hitler-Tyskland, endnu andre er helliget enkelte begivenheder som eksempel Folketingsvalget 1929 eller de lokale følger af Augustoprøret 29. August 1943. Mens I.P. Nielsen i lange stræk spiller en birolle og ofte blot nævnes i forbifarten, så præsenteres et bredt galleri af andre personligheder, som læsere med forkundskab til Sønderborgs lokalpolitik og faglige organisering i perioden, vil kunne nikke genkendende til, lige fra den mangeårige S-borgmester Johan Jacobsen, der spiller en vigtig rolle i flere kapitler, til den tysksindede fagforeningsmand Oscar Preuss. Bogen giver også plads til en lang række nationale og internationale honoratiores, der har besøgt landsdelen fra Tysklands tidligere Rigsministerpræsident Philipp Scheidemann, over K. K. Steinke, Laust Rasmussen til kronprinsparret Frederik og Ingrid. For at holde styr på det store antal hoved- og biroller er bogen udstyret med et 12-siders personregister. Til gengæld må læsere, der interesserer sig for kilder og baggrundslitteratur tage til takke med en enkelt side bagerst i bogen.

For Sørensen, der selv er tidligere socialdemokratisk MF'er og endda kortvarigt minister, er vandringer i I.P. Nielsens fodspor en tur til den socialdemokratiske guldalder, hvor arbejderklassen voksede, Socialdemokratiet var det dominerende arbejderparti, og Thorvald Stauning støvsugede nationen for stemmer. Og forfatteren er ikke sen til at fastslå, "at Stauning havde set helt rigtigt, da han fik I.P. – som hurtigt blev hans kaldenavn – til Sønderjylland" (s. 27). Det er givetvis rigtigt, og

både den lokale forankring I.P. Nielsen ad åre opbyggede og hans genvalg kunne tale herfor. Da Socialdemokratiet gik frem ved næsten hvert eneste valg i hele mellemkrigstiden, havde det vel også krævet et vist talent at forkludre genvalgene. Uden at våge sig ud på det kontraktaktiske overdrev, kunne det have været spændende, hvis Sørensen havde gjort det helt klart, hvad i I.P. Nielsens individuelle indsats det var, der gjorde udpegelsen af netop ham og ikke en af partiets andre koryfæer til Socialdemokratiets udsending til Sønderborg til det helt rigtige valg.

Selvom Sørensen ikke eksplicit italesætter det sådan, så er en af bogens røde tråde, den integrative rolle, som Socialdemokratiet kom til at spille i Sønderborg. Den nationale splittelse mellem dansksindede og tysksindede var på mange måder definerende for både regionens identitet og historie. I den sammenhæng var den socialdemokratiske arbejderbevægelses daværende internationalistiske tilgang og ikke mindst de gode kontakter til det tyske søsterparti en god platform, hvor forskellige interesser blandt arbejderne kunne forenes. Her kunne danske socialdemokrater, tidligere medlemmer af den Sønderjyske Arbejderforening og tidligere tyske arbejderledere finde et fælles hjem, hvor de nationale skillelinjer ikke spillede samme rolle som for eksempel i de danske borgerlige partier. Sørensen viser, hvordan Socialdemokratiet fandt støtte hos tysksindede for at sikre sig flertal lokalt, hvordan de danske og tyske socialdemokratier med Stauning-Wels-overenskomsten i 1923 søgte at få ro om 1920-grænsen, og hvordan Herning-aftalen kombinerede samarbejde med Slesvigsk Parti med socialdemokratisk støtte til de tysksindedes kulturelle arbejde i Sønderjylland. Nødvendigheden af forsoning, samliv og samarbejde mellem arbejderne i stedet for nationale konfrontationer, gav I.P. Nielsen en stemme ved byrådsvalget i 1929: "Sønderborg er en by med en national blanding, der risikerer at leve dør om dør, som hund og kat" (s. 83).

Både til højre og til venstre for Sønderborgs socialdemokrater var der naturligvis udfordringer og splittelse i arbejderbevægelsens rækker. Ikke desto mindre tegner Sørensen et klart billede af partiet, som den dominerende politiske strømning i tiden. Skæbnslaget skulle blive mod nazisterne både nord og syd for grænsen. En indirekte følge heraf var, at socialdemokraterne mistede deres adkomst til borgmesterposten i Sønderborg, da de tysksindede repræsentanter drev mod højre og derfor ikke længere kunne støtte en socialdemokrat, om end kandidaten, fagforeningsfunktionæren Preuss var tysk. Bogens rammeperson I.P. Nielsens afstand til tidens totalitære ismer belægges med klare citater.

Et lille Leitmotiv i bogen er I.P. Nielsens filantropiske arbejde. Fra starten af det politiske arbejde til hans livs efterår engagerede han sig frivilligt til fordel for svage, ikke mindst for de børn, der kom i klemme i verdenspolitikken. Sørensen citerer ham for en særlig stærk udtalelse i 1917: "Man kan diskutere, hvem der er skyld i krige, men én ting er sikkert, det er i hvert fald ikke børnenes skyld" (s. 213). Til trods for at han blev politisk skosat for at hjælpe blandt andet tyske børn efter 1920, holdt han fast i sit engagement. I 1927 var I.P. Nielsen medinitiativtager til Sønderjysk Hjelpefond, et arbejde der blandt andet bragte socialdemokraten tæt på den kongelige protektor kronprinsesse Ingrid.

Bogen bærer præg af et behjertet arbejde, hvor Frode Sørensen med stor flid har støvet samtidens aviser igennem; desuden har han inddraget arkivmateriale fra Rigsarkivet i Åbenrå og fra Arbejderbevægelsens Arkiv og Bibliotek i København. Sørensen har naturligvis også trukket på samlingen i Lokalhistorisk Arkiv for Arbejderbevægelsen i Sønderborg Kommune, hvis bestyrelse han sidder i spidsen for. Sørensen er også – i øvrigt ligesom I.P. Nielsen – medlem af Sprogforeningen for Sønderjyllands og Dansk Kultursamfund af 1910's bestyrelser. Forfatteren er med andre ord en lokal- og arbejderhistorisk ildsjæl, hvilket godt illustreret bog, der kommer godt rundt ikke bare i det røde hjørne af historien, men i regionens historie generelt

Thomas Wegener Friis

Thomsen, Merete Bo: Danskhed under pres. Dansksindede sydslesvigere 1919-1933.

Syddansk Universitetsforlag, 2021, 400 sider.

I 2018 fik Merete Bo Thomsen, dengang ph.d.-studerende ved Forskningsafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig og Syddansk Universitet, antaget sin afhandling med titlen "Dansksindede i udvalgte sydslesvigske landkommuner – nationale praksisser 1919-1933". Nu foreligger den i omarbejdet form som bog med titlen "Danskhed under pres. Dansksindede sydslesvigere 1919-1933". På omslagets bagside defineres presset som afstemningssituationen i Zone II i 1920 og kan måske ses som forlagets salgsargument i forlængelse af 100-året for grænsedragningen. Bogen kunne lige så godt have heddet "Sådan skabes et mindretal", for undersøgelsen handler mindre om en presset danskhed end om, hvordan dansk identifikation, sindelag og national

praksis med "mange ansigter og udtryksformer" blev fastholdt, levet og fremmet i landsognene umiddelbart syd for 1920-grænsen i perioden mellem Versailles-freden og nazisternes magtovertagelse i Tyskland. Det gøres på fortrinlig vis og med et sikkert blik for mangfoldighed og nuancer. Forfatteren identificerer 152 sikkert og 47 formentlig dansksindede familier (s. 22), hvis nationale praksisser rekonstrueres og analyseres. Dertil kommer en stor gruppe af "måske dansksindede".

I forbindelse med udgivelsen af afhandlingen har forfatteren valgt at flytte de fyldige, akademiske metodeafsnit fra begyndelsen af bogen til appendikser for interesserede læsere bagest (s. 19). Det giver god mening, når målgruppen primært er den alment interesserede læser; men det er ikke uproblematisk i forhold til bogens læselighed. For selv om teorien og metodeafnittet nu findes som appendikser på s. 327-372, henviser forfatteren undervejs flere steder til teoretiske iagttagelser (fx s. 69, 296, 322 ff.), der må virke vanskeligt forståelige, medmindre man begynder med eller parallellæser appendikset. Det fulde udbytte af bogen opnår læseren først, når appendikset medtænkes undervejs. Og konklusionens meget relevante henvisninger til teoretikere giver bedre mening også for den alment interesserede læser. Det taler imod den valgte struktur, der fremstår som et kompromis.

Bogen er opdelt i 15 kapitler, to appendikser, som omfatter hhv. den teoretiske ramme og en nyttig redegørelse for metodevalg og kilder. Dertil et afsnit benævnt kapitel 18 med kilde- og litteraturliste, forkortelser, en billedkildefortegnelse samt tre bilag.

Efter en præcis indledning, som klart gør rede for hv-spørgsmålene: Hvad og hvornår, hvad taler vi om og hvad venter forude, følger en karakteristik af den sydslesvigske danskhed før 1914. Kapitel tre sammenfatter folkeafstemningen i 1920, mens kapitel fire karakteriserer Slesvig-Holsten og Weimarrepublikkens Tyskland. Kapitel fem placerer i hovedtræk det danske mindretal i Weimartiden.

På s. 69 begynder bogens centrale kapitler, der på grundig vis og ved at inddrage relevante teoretiske betragtninger undersøger de danske nationale praksisser i undersøgelsesområdet, som er landsogne umiddelbart syd for 1920-grænsen mellem Aventoft i vest og Oversø syd for Flensborg. I syv veldokumenterede, klart strukturerede, velskrevne kapitler undersøger forfatteren systematisk temaerne: De dansksindedes hverdagsbetingelser, vandelæseundervisning, kirke og præster, unges skole- og arbejdsophold i Danmark, børnenes socialisering og skolegang i eller uden for mindretallet, organiserede fællesskaber i form